

Zamujena priložnost

Pri najboljši volji ne morem reči, da me je programski govor, ki ga je imela predsednica nove deželne vlade Furlanije Julijske krajine, Alessandra Guerra, kot pripadnika slovenske narodne manjšine zadovoljil. Rad sicer priznam, da govori nova predsednica jezik, ki je nekoliko drugačen od jezika njenih predhodnikov iz časov leve sredine, vendar je v njenih izjavah — tistih namreč, ki me najbolj zanimajo — marsikaj nedorečenega, nejasnega in celo protislovnega.

Pravilno gospa predsednica na primer ugotavlja, da se Furlanija Julijska krajina razlikuje od ostalih italijanskih dežel zaradi prisotnosti »narodnih, etničnih in jezikovnih manjšin«. Prav te po njenem mnenju opravičujejo pri nas višjo raven avtonomije kot drugod. Toda že v naslednjem odstavku beremo tole: »Slovenska manjšina, posebnost furlanske kulture in furlanskega jezika, italijanska manjšina v Istri in na Reki predstavljajo bogastvo, ki nam ga država mora priznati in nam nuditi primerna sredstva ter priznati pristojnosti, da bomo lahko upravljali tako zapleteno družbo. Ne gre — ponavljam — le za politično in zemljepisno zadevo. To, kar nas zanima, je priznanje posebne institucionalne in kulturne stvarnosti, ki doslej ni bila povsem ovrednotena.«

»Dežela, torej, pravi predsednica Guerra, zahteva novo in ve-

DRAGO LEGIŠA

Krhkost vlade in vladne koalicije

Silviu Berlusconi se čedalje bolj opleta dejstvo, da je predsednik vlade in hkrati lastnik velikega koncerna Fininvest. Prav temu koncernu posveča te dni veliko pozornosti finančna policija in se zdi, da je po njenih proizvodbah sodna oblast odredila pripor za Paola Berlusconi, ki je brat predsednika vlade in prav tako zaposlen pri podjetju Fininvest. Še pred tem pa je moral nekaj ur predsedeti v zaporu finančni referent Fininvesta.

Milanski sodniki nadaljujejo z akcijo »čistih rok« in je tokrat predmet njihove pozornosti predvsem tista veja finančnih stražnikov, ki je zadolžena za nadzorstvo nad rednim poslovanjem velikih in majhnih podjetij v milanski pokrajini.

V okviru teh preiskav finančno policijo seveda najbolj zanima, kako je bilo s plačevanjem raznih davčnih dajatev.

Prav na tem področju pa so se in se še dogajajo najrazličnejše goljufije; prav tu prihaja do mnogih kaznivih dejanj, kot so korupcija, izsiljevanje, zloraba oblasti itd. Nobena izjema niso ne finančni stražniki ne podjetniki ne javni upravitelji in politiki. To je bil tudi glavni vzrok, da je vlada ministrskega predsednika Berlusconi 13. junija odobrila zakonski odlok, ki naj bi zvezal roke sodni oblasti, da ne bi odredila priporov za ljudi, ki so predmet posebne pozornosti finančne policije. Odlok je vlada morala umakniti in ga spremeniti v zakonski osnutek, ker je znani sodnik Di Pietro v imenu svojih kolegov po televi-

ziji dejansko razgalil pravo ozadje in namene vladnega odloka.

Nastal je seveda hud spor med sodno oblastjo na eni in izvršno oblastjo na drugi strani. Slednja očita sodstvu, da se hoče vmešavati v delo parlamenta, medtem ko postaja čedalje šibkejša vloga predsednika republike, ki mu je po ustavi zaupana naloga, da usklajuje posamezne veje oblasti. Zgodilo se je celo, da je predsednik republike ostro grajal izjavo višjega sodnega sveta, potem ko se je ta jasno izrekel zoper napade ministrskega predsednika in njegovega pravosodnega ministra na sodno oblast.

V tej zvezi velja omeniti tudi spore znotraj same vladne koalicije, saj voditelji Severne lige in Nacionalnega zavezništva skrbno pazijo na zunanjo podobo svojih strank in se trudijo, da bi ohranili sloves, ki so si ga priborili zlasti z žigosanjem, najrazličnejših zlorab in malverzacij v javnem življenju. Jasno je, da zaradi takšnega obnašanja ima škodo trdnost vladne koalicije in vlade same. Tako se je že zgodilo, da je notranji minister Maroni, ki politično pripada Severni ligi, že zagrozil z odstopom, medtem ko se njegov politični šef Bossi pogosto celo norčuje iz samega ministrskega predsednika. Večkrat je že zagrozil, kako se utegne zgoditi, da se bo Severna liga zavzemala za sestavo takoimenovane institucionalne vlade, ta pa je možna le s sodelovanjem sedanje glavne stranke v opoziciji, to je Demokratične stranke levice. Bossi tudi napoveduje vložitev zakonskega predloga, ki naj končno uredi vprašanje nezdržljivosti mesta ministrskega predsednika in lastnika mreže radijskih in televizijskih postaj ter vrste založniških hiš. Bossi tudi napoveduje zakonski predlog, ki naj prepreči monopole na področju sredstev množičnega obveščanja.

Kako je trenutno stanje izredno kočljivo, dokazuje velik odmev, ki ga je v javnosti povzročila vest, da se je v nedeljo, 24. t.m., ministrski predsednik Berlusconi sestal v svoji vili s sodelavci, ki so zdaj člani vlade, a ki so pred tremi meseci bili tudi v vodstvu koncerna Fininvest. Zanimivo je, da sta se srečanja udeležila tudi oba odvetnika, ki branita voditelje Fininvesta, proti ka-

Iz vsebine:

- Stanka Čuk ob 15-letnici Sklada »M. Čuk«* (str. 3)
- Lev Detela: Dunaj in Slovenci* (str. 7)
- A. Kodelja: Poletna razglednica* (str. 6)
- N. Pertot: Razprave J. Šavlija* (str. 3)
- Janko Jež: Spomini (3. del)* (str. 7-8)

terem je v teku sodna preiskava kot posledica preiskav finančnih stražnikov.

D.L.

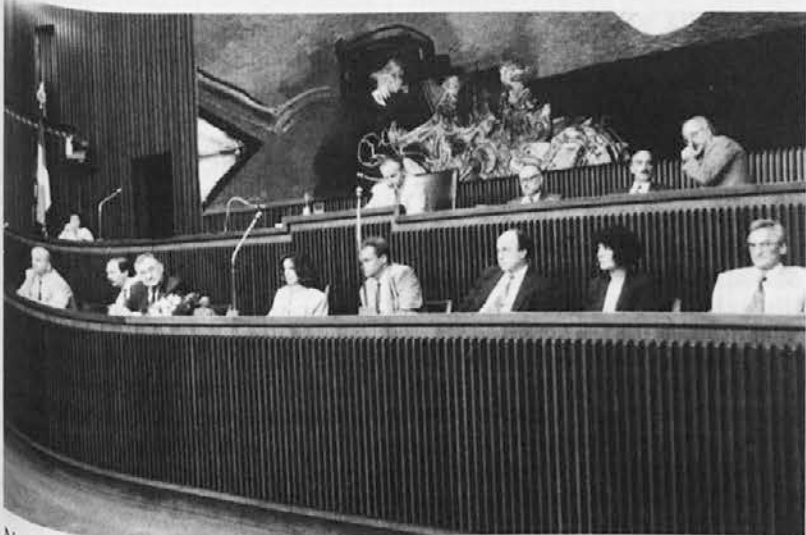
Giancarlo Cruder predsednik

Na seji deželnega sveta Furlanije Julijske krajine z dne 25. t.m. je bil za predsednika izvoljen 47-letni Giancarlo Cruder. Deželni svetovalec je od leta 1984, politično pripada Ljudski stranki. Bil je nekaj let župan v Čenti in eden vodilnih članov Krščanske demokracije v Furlaniji. Dosedanji predsednik deželnega sveta, 37-letni Cristiano Degano je postal član deželne vlade in je moral zapustiti mesto predsednika deželnega zbora.

Srečanje v Novi Gorici

Na pobudo novogoriškega župana Tomaža Marušiča so se v sredo, 27. t.m., sestali v Novi Gorici župani vseh občin na obeh straneh italijansko-slovenske državne meje. Ta dan bi se morala v Novi Gorici srečati tudi slovenski zunanji minister Lojze Peterle in eden podtajnikov v italijanskem zunanjem ministrstvu, a slednjega ni bilo na spregled.

Novi deželni voditelji na zasedanju

(foto Kroma)

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 28. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Sprehodi po poteh slovenskega gledališča; 10.00 Poročila; 10.10 Kogojevi dnevi '93; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Beži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Nocoj smo poslušali burjo; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

■ PETEK, 29. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Beži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Ženska v filmskem svetu; 12.40 Slovenski zbori; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Števerjan '94; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

■ SOBOTA, 30. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.15 Otroški kotichek: »Za spretne roke« (Martina Ozbič); 10.00 Poročila; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Beži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Dogodivščine v Grand Canyonu; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Iz studia z vami: izbor iz okroglih miz; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Klasični album: teden Petra Iljiča Čajkovskega; 18.00 Sergej Verč - Boris Kobal: »By-pass ali rešitev po slovensko«. Satirični kabaret.

■ NEDELJA, 31. julija, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župniške cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 11.00 Čakole na placu; 11.45 Vera in naš čas; 12.40 Pa se sliš, slovenske ljudske pesmi; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Sergej Verč - Boris Kobal: »By-pass ali rešitev po slovensko«. Satirični kabaret; 15.00 Z naših prireditvev; 17.00 Kratka poročila; 17.03 Iz studia z vami: izbor iz okroglih miz.

■ PONEDELJEK, 1. avgusta, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Italijanska srečanja slovenskega pesnika; 9.15 Otroški kotichek: Pravljicni vrtiljak (Zlata Jurin); 10.00 Poročila; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Beži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Dopisnice iz najbližnjega vzhoda; 12.40 Slovenski okteti; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Izkušnje s potovanja po Srednji Ameriki; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Spoznavajmo svojega otroka.

■ TOREK, 2. avgusta, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Indija, srce sveta; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert; 11.30 Marko Sosič: »Rosa na steklu«; pripoveduje Livij Valenčič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na počitnice; 14.40 Nekaj minut z...; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.30 France Štrukelj: Slovenski Jurček. Šalovigra v treh dejanjih.

■ SREDA, 3. avgusta, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Julius Kugy: Slovenske gore, slovenski ljudje; 10.00 Poročila; 11.30 Marko Sosič: »Rosa na steklu«; 12.00 S hrano do zdravja; 12.20 Uspešnice 1994; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Čakole na placu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Primorske mavrice; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Literarne podobe: Pesniški utrinki Vinka Beličiča (Ester Sferco); Rodinov poljub (Tanja Rebula).

Ssk opozorila novo deželno vladno na probleme Slovencev v FJK

Alessandra Guerra

Deželni tajnik Slovenske skupnosti Martin Breclj je novi predsednici deželne vlade Alessandri Guerra voščil uspešno delo v korist celotne deželne stvarnosti. Sicer pa je Ssk novi večini že posredovala dokument, s katerim jo je opozorila na nekatere potrebe in probleme, ki se posebej zadevajo Slovence v Furlaniji Julijski krajini. V dokumentu je predvsem poudarila potrebo po okrepljeni deželni avtonomiji, in to tudi z ovrednotenjem posebnosti, ki jo pomeni prisotnost slovenske manjšine; opozorila je na zahtevo po zajamčenem zastopstvu slovenske manjšine v izvoljenih telesih na vseh ravneh, še posebej pa v deželnem svetu; izpostavila je problem rednega financiranja kulturnih, športnih in drugih dejavnosti slovenske manjšine; poudarila je nujnost izvajanja zakona 16 iz leta 1992 in spoštovanja vseh obvez, ki so bile sprejete s podpisom sporazuma o namestit-

Zamujena priložnost

«|||»
čjo avtonomijo tako na institucionalni kot na finančni ravni, da bo lahko opravljala svojo temeljno nalogo».

To bi bilo vse lepo in prav, če gospa predsednica ne bi spravljala v isti koš slovenske manjšine v Furlaniji Julijski krajini in italijanske manjšine v Istri in celo na Reki. Vsi pa vemo, da gre za stvarnosti v dveh oziroma treh državah. Poleg tega ne gre za nekaj abstraktnega, ampak za nekaj zelo konkretnega; za ljudi, ki jih je treba tako zavarovati, da ne bodo izgubili svoje narodne in kulturne identitete, da ne bodo izgubili prav tega, kar jih dela različne od večinskih narodov.

V tem pogledu pa imata Italija in Furlanija Julijska krajina svoje natančne pristojnosti in naloge, kot jih imata na drugi strani Slovenija in Hrvaška. Zakaj in čemu se ponavlja stara praksa?

vi sinhrotrona v Bazovici 13. aprila 1990; poudarila je potrebo po zaščiti Krasa v vseh njegovih razsežnostih in ob aktivni soudeležbi krajevnega prebivalstva, kakor tudi potrebo po ohranitvi in ovrednotenju Kraške gorske skupnosti; nenazadnje je seveda opozorila na potrebo po sodelovanju s sosedi in še posebej s Slovenijo, pri čemer bi morali slovenska manjšina v Italiji in italijanska v Sloveniji odigrati pomembno povezovalno vlogo. Deželno vodstvo Ssk izraža upanje, da bo nova deželna uprava vodila konstruktivno politiko na vseh nakazanih in še drugih področjih, in to tudi v dialogu s slovensko manjšino.

Ožje deželno tajništvo Ssk je na svoji zadnji seji obravnavalo tudi druga vprašanja. Izrazilo je zadovoljstvo nad izpeljavo raznih pobud, ki jih je stranka pripravila ob priložnosti nedavnega vrha Srednjeevropske pobude v Trstu, še zlasti pa manifestacije pred tržaško pomorsko postajo. Izkazalo se je, da so bile te pobude še kako potrebne, da je prišla do izraza vse preveč zanemarjena in zapostavljena problematika Slovencev v Italiji. Nanjo sta na vrhu na dvostranskem srečanju s predsednikom italijanske vlade Silviom Berlusconiem in zunanjim ministrom Antoniom Martinom primerno opozorila tudi slovenski premier Janez Drnovšek in zunanji minister Lojze Peterle. Ssk ob tem izraža začudenje, da je italijanska stran, kot kaže, povezala reševanje omenjene problematike z reševanjem problema zapuščenih dobrin istrskih beguncev, saj spoštovanje pravic slovenske manjšine zahtevajo številne mednarodne obveze Italije, predvsem pa njena lastna ustava.

Kako se to sklada z besedami, ki jih je nova predsednica izustila le nekaj minut prej, ko je dejala: »Pripravljeni smo osvoboditi preteklost političnih strasti, da bi to preteklost lahko izročili v preučevanje zgodovinarjev. To se bo zgodilo, če se bo preteklost že spremenila v zgodovino, da ne bo več zahtevala vodstva, nadzorstva in pogojevanja političnega in gospodarskega življenja v naši deželi«. Ali ni to v kričnem nasprotju z zgornjimi, globoko v preteklost zakoreninjenimi izvajanjimi?

V svojem govoru predsednica omenja tudi reformo deželne volilne zakonodaje, a ne črhne niti besedice o problemu zajamčene predstavnosti slovenske narodne manjšine v deželnem zboru. Zakaj?

Za odgovor na to za našo manjšino silno važno vprašanje bo sicer nova predsednica imela še veliko priložnosti, vendar ena je žal že bila zamujena.

Obisk v Ljubljani pri manjšinskih predstavnikih

Glavni tajnik Slovenske skupnosti Martin Breclj je bil v sredo, 20. t.m., gost skupine narodnih skupnosti v Državnem zboru Republike Slovenije. Sprejela sta ga poslanka madžarske narodne skupnosti Maria Pozsonec in poslanec italijanske narodne skupnosti Roberto Battelli. Šlo je za zaključno srečanje iz kroga sestankov, ki jih je Slovenska skupnost v zadnjih tednih priredila s parlamentarnimi strankami in skupinami v Sloveniji, da bi z njimi izmenjala informacije in ocene o položaju slovenske manjšine v Italiji, o odnosih med Italijo in Slovenijo ter o odnosih med matico in zamejstvom.

Na sredinem srečanju je Breclj v daljšem pogovoru podrobneje opisal nerešene probleme slovenske narodne skupnosti v Italiji, ki edina izmed priznanih manjšin v tej državi še vedno nima urejenega niti temeljnega pravnega statusa, izrazil pa je tudi zaskrbljenost zaradi nevarnosti, da bi se položaj manjšine po zadnjih parlamentarnih volitvah še poslabšal, kot bi se posredno dalo sklepati tudi iz zaostritve odnosov med Italijo in Slovenijo. Glavni tajnik Ssk je pri tem izrazil začudenje, da Italija, kot kaže, danes veže spoštovanje ustavnih pravic slovenske manjšine z reševanjem nekaterih problemov, ki so nastali v njenih bilateralnih odnosih s Slovenijo. Breclj je nadalje omenil prizadevanja, da bi Slovenci v Italiji osnovali skupno predstavniško telo, kakor tudi zahtevo slovenske manjšine po zajamčenem zastopstvu v izvoljenih telesih.

Zlasti zadnji dve temi sta nudili možnost primerjave položaja in izkušnje madžarske in italijanske manjšine v Sloveniji ter slovenske manjšine v Italiji. Battelli in Pozsončeva sta opisala organiziranost lastnih skupnosti, še posebej kar zadeva njihove odnose s slovenskimi oblastmi, kakor tudi specifično genezo zajamčenega zastopstva manjšin v Sloveniji oziroma še v bivši Jugoslaviji. Poslanca sta dejala, da je zajamčeno zastopstvo vsekakor dragocena manjšinska pridobitev, opozorila pa sta tudi na nekatere meje, ki jih ima, oziroma nevarnosti, ki se v njem lahko skrivajo.

V nadaljevanju se je pogovor dotaknil še drugih tem, še zlasti iz slovenske politične skupnosti, vsi trije manjšinski predstavniki pa so predvsem ugotovili, da je v interesu vseh treh manjšinskih skupnosti okrepljena medsebojna stika, saj se praviloma spopadajo s podobnimi problemi, ki bi jih bilo lažje reševati ob medsebojnem sodelovanju, ter se okvirno dogovorili za nekatere medsebojne obiske. Na sestanku je bila izražena tudi želja, da bi se izboljšali odnosi med državami v skupnem srednjeevropskem prostoru, še zlasti pa med Italijo in Slovenijo, saj bi negativne posledice njihovega poslabšanja najprej občutili prav obe neposredno prizadevi manjšini.

Stanka Čuk ob 15-letnici Sklada Mitja Čuk z Opčin

»Če pogledam nazaj, moram reči, da je bilo res veliko narejenega«

V poldrugem desetletju dela in prizadevanj za manj srečne člane naše družbe, za prizadete otroke, so ustanovitelji in vsi tisti, ki sodelujejo pri Skladu Mitja Čuk z Opčin, naredili res veliko, mnogo več, kot so jim dovoljevala skopo odmerjena finančna sredstva.

Za proslavitev 15-letnice delovanja bodo člani od 20. do 30. avgusta pripravili za prijatelje in sodelavce Sklada pa tudi vse tiste, ki se zanimajo za dejavnost te organizacije, vrsto kulturnih in družabnih prireditev, torej predavanj, koncertov, nastopov gledaliških skupin, tečajev ipd., poleg poletnega središča, v katerem tudi letos pričakujejo okrog 100 otrok. Praznovanje bo potekalo pod velikim šotorom v parku Finžgarjevega doma na Opčinah.

Didaktična ravnateljica z Opčin in večletna tajnica Sklada, Stanka Čuk, je povedala kaj več o praznovanju 15-letnice ter o načrtih in potrebah te organizacije.

Kako ste si torej zamislili praznovanje obletnice? Kaj vse boste ponudili obiskovalcem?

15-letnico smo hoteli proslaviti na poseben način, tudi zato, ker je šla 10. obletnica našega delovanja bolj tiho mimo. Odločili smo se torej, da se poslužimo lepega vrta Finžgarjevega doma in tam najamemo šotor, ki bo služil otrokom našega poletnega centra, obenem pa bo v tem okolju potekala vrsta prireditev za otroke, mladostnike, študente, družine, šolnike, nekaj kulturnih pobud in koncertov.

Praznovanje se bo pričelo 19. avgusta s predstavitev programa in kratkim kulturnim sporedom, nato pa bomo do 30. avgusta zasedeni ves dan, zjutraj, popoldne in zvečer, saj se bo stalno kaj dogajalo. Jutra bodo posvečena otrokom iz poletnega centra, v popoldanskih urah bodo na sporedu dramske prireditve, nastopi zborov, izpopolnjevalni tečaji ipd. ob večerih pa smo pripravili kaj za razvedrilo. Naj povem, da bo med drugim nastopila vokalna skupina Krila iz Ljubljane. Našemu Skladu je ob obletnici posvetila svojo prvo kaseto, ki jo bo ob tej priložnosti predstavila na Opčinah. Nedelja, 28. avgusta, bo posvečena openskimi faranom ob praznovanju domačega zavetnika sv. Jerneja.

Številni gostje so svojo prisotnost na tem našem prazniku že zagotovili, z drugimi pa se še dogovarjamo. Igrali bodo pianisti Aljoša Starc, Miran Detetak in Tamara Ražem, kitarist Marko Feri, pel bo kantavtor Iztok Mlakar, goste pa bosta zabavala tudi ljubljenska kabaretista Sergij Verč in Boris Kopal. Povem naj še, da bomo v okviru teh prireditev tudi predvajali film o Skladu z naslovom »Pomagajmo otrokom« in v režiji Marka Sosiča, ter diapozitive o vzgojno-zaposlitvenem središču Sklada.

Kako pa bo letos potekal vaš poletni center in koliko otrok pričakujete?

Po že večletni ustaljeni praksi bo naš poletni center potekal v drugi polovici avgusta, takrat, ko običajno ni

drugih podobnih središč. Začel se bo 16. in zaključil 27. avgusta, otroci pa bodo pri nas od 8. do 17. ure. Letos bomo imeli v gosteh skupino koroških Slovencev. Zadržali se bodo teden dni. Zanje smo po njihovi želji organizirali izpopolnjevalni tečaj italijanščine.

Tudi letos smo za naše male obiskovalce pripravili pester spored, v katerem smo vključili razne izlete, obiske, ekskurzije ter tečaje — likovnega, jezikovnega (za angleščino), glasbenega in še tečaj gibalne vzgoje.

V prvih letih, ko konec avgusta ni bilo drugih poletnih centrov, smo pri nas na Opčinah imeli običajno okrog 120 otrok, sedaj pa je število nekoliko nižje. Tudi nekatere druge občine in društva so namreč organizirale svoje centre v tem času. Kljub vsemu pričakujemo tudi letos kakih 100 otrok. Manj jih nikoli ni bilo. Naša značilnost pa je, da je kakih 20 odstotkov mest namenjenih prizadetim otrokom, ki so pri nas brezplačno. Sklad Mitja Čuk krije tudi stroške za spremljevalce.

Kako ocenjujete delovanje Sklada v teh petnajstih »napor-nih« letih?

Če pogledam nazaj, moram reči, da je bilo res veliko narejenega. Sklad je nastal leta 1979 z namenom, da pomaga predvsem prizadetim. Kasneje smo to dejavnost razširili in sklenili,

da bomo pomoč nudili vsem tistim otrokom, ki so je potrebni.

Če si ne bi znali pomagati sami, v teh letih ne bi mogli izpeljati vsega dela. Naša predsednica Jelka Cvelbar je vselej znala najti pravo pot za uresničevanje ciljev, ki smo si jih zastavili. Dejavnost Sklada Mitja Čuk je precej razvejana. Prizadetim otrokom nudimo pomoč v šoli, tisti, ki imajo težave pri dojemanju, lahko pridejo na naša popoldanska predavanja, poleg tega smo organizirali v teh letih številne tečaje — na primer jezikovne, likovne, šivilske, fotografske, priredili smo predavanja za šole tako na Tržaškem kot na Goriškem, če naj naštejemo le nekatere uspešne pobude. Velik dosežek je bilo tudi odprtje vzgojno-zaposlitvenega središča, to je centra za odrasle prizadete, ki je začel delovati leta 1988. Namenjen je tistim, ki po končani šoli nimajo možnosti drugačne vključitve. V našem centru je sedaj redno zaposlenih 8 oseb.

Vsa ta leta ste se morali spopadati s finančno stisko, ki omejuje vašo dejavnost.

Res je, in to se pozna še posebno zadnja leta, ko se je kriza zaostri-la. Denarja pa bi potrebovali precej. Vzgojno zaposlitveno središče bi na primer nujno potrebovalo prostor, kjer bi lahko organiziralo predvsem laboratorije s primerno opremo. Tam bi lahko prizadete izučili za določena dela, s katerimi bi lahko kasneje res šli v življenje. Tako pa lahko organiziramo samo nekatere tečaje, tiste, ki ne zahtevajo prevelikih sredstev.

Trenutno je središče v gosteh v šoli v občini Repentabor. Dela za prireditve sedeža v Proseški ulici na Opčinah, ki je naša last, mirujejo, ker ni denarja, čeprav je načrt že izdelan. Med drugim predvideva večnamensko dvorano za potrebe drugih društev, pa tudi prostor za knjižnico, v kateri bi bilo mogoče najti primerno strokovno literaturo o vzgoji prizadetih.

Katera pa je v tem trenutku največja želja članov in sodelavcev Sklada Mitja Čuk?

Predvsem bi želeli urediti zeleni »park«, ki nam ga je dala v najem tržaška občina. Travnik obsega 5 ha in se nahaja med Opčinami in Repentabrom. V načrtu smo imeli, da bi tam uredili igrišče za otroke in prostor za ostarele, kjer bi se lahko sprehodili.

Za konec pa bi želela povedati še nekaj. Vtis imam, da živimo vsi, ki delamo na socialnem področju, naka-ko vsak zase. S tesnejšim sodelovanjem, koordinacijo in povezavo bi bila možna večja specializacija na posameznih področjih. Sploh pa je socialna dejavnost zapostavljena. V bodoče bi ji bilo treba posvetiti večjo pozornost, in to ne samo na papirju.

Pogovarjala se je Helena Jovanovič

Delo z naslovom

»Slovenska znamenja«
je izšlo v Novi Gorici

Ponatis razprav Jožka Šavlija

V teh poletnih dneh imajo, upam, ljudje več priložnosti in želja, da bi se gli po branju. Po italijanskih knjigar-nah v našem mestu je polno kupcev, ki iščejo primernih knjig za preživljanje oddiha. Kako je z nami, Sloven-ci, ne vem, saj se obnašamo, kot da je naš odnos do knjige še vedno tak, kot je bil v preteklosti. Glede prebi-ranja knjig si gotovo nismo na jas-nem, tako kot o drugih pojavih ne, ki jih zaznamo šele, ko so popolnoma spremenili našo stvarnost. Naj opo-zorim samo na spreminjanje etnične-ga sestava naših vasi, izumiranje na-ših šol, politično preusmerjanje naših ljudi. Seveda lahko najdem takoj opravičilo za tiste, ki po knjigah, ki so za nas zanimive, ne segajo, saj zanje ni-ti ne vedo.

Tako mi je prišla v teh poletnih dnevih v roko knjiga Slovenska zna-menja (Jožko Šavli, Humar, No-va Gorica), ponatis razprav, ki jih je Šavli v preteklih desetletjih priob-čeval v različnih publikacijah in pred-ovsem na Dunaju. Nanjo bi rada opo-zorila bralce, saj nudi knjiga marsi-kaj zelo zanimivega. Knjiga je nekak-šen sprehod skozi naše ljudsko izročilo, ki ga gotovo vsi poznamo, vendar tudi stereotipno in kdaj tudi omalo-važujoče sprejemamo in vrednotimo. V knjigi, ki je zelo zajetna, lahko vsak-do najde zase kaj zanimivega in seve-da tudi kaj takega, s čimer se ne strinja. Mene je npr. takoj na začetku pri-tegnilo avtorjevo razmišljanje o lipi in o Kralju Matjažu. Razpravo naslanja avtor na zelo veliko virov, ki jih pri-kazuje primerjalno in kritično. Nje-govo polemiziranje s slovenskimi ra-ziskovalci se zdi utemeljeno, čeprav ni zame bistveno. Iz knjige pač jemljem potrditev tistega, čemur sem se sa-ma upirala v svojem vrednotenju. Naj se ustavim samo pri kralju Matjažu. Vedno me je motilo, da so iz te prav-ljične figure skušali delati zgodovinsko osebnost. Povezovanje kralja Matja-ža z Matijo Korvinom se mi je zdelo tako absurdno, kot da bi npr. Trnjul-čiči skušali določiti ime in družino, iz katere izhaja.

Kako zanimivo je tudi razmišljanje o nagelnih in o drugih rožah! Sre-dišče knjige pa je prav gotovo posve-čeno Karantaniji, v kateri avtor od-kriva vedno kake dragocene novosti.

No, pa s tem še ni izčrpana boga-ta vsebina te knjige, ki je tudi smotr-no ilustrirana. Mislim, da bo lahko v njej vsakdo našel kaj zanimivega. Nikomur ne more seveda nihče brani-ti, da obide nekatere trditve, s ka-terimi se ne strinja. Bralcu, kakršna sem jaz, pa dobro dene kritično pre-sojanje nekaterih poglavij iz naše zgo-dovine in avtorjeva težnja po samo-zavestnem vrednotenju naše preteklo-sti.

Nada Pertot

Spomenica Slovenske skupnosti za visoke udeležence srečanja držav srednjeevropske pobude v Trstu 15. in 16. julija 1994 (2)

Ogrožena zastopanost v izvoljenih telesih

Posebno pereč problem predstavlja danes za našo narodnostno skupnost njena neposredna zastopanost v izvoljenih telesih. V Italiji so namreč volilne reforme uvedle večinski sistem namesto dosedanjega proporcionalnega ali pa so postavile razne »pragove« za izvolitev kandidatov, kar vsej slovenski manjšini bistveno otežkoča ali celo onemogoča izvolitev svojih predstavnikov, tudi spričo dejstva, da ni koncentrirano naseljena na teritoriju, saj živi na sorazmerno ozkem obmejnem pasu, ki gre od Trbiža na severu do Milj na jugu.

To je že prišlo dramatično do izraza 6. junija 1993 na volitvah za obnovitev deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine. Na njih se je radikalno zmanjšalo število izvoljenih svetovalcev slovenske narodnosti in Slovenska skupnost, tj. edina slovenska politična stranka v Italiji, prvič v povojni zgodovini ni uspela izvoliti svojega predstavnika v to zakonodajno telo, pa čeprav je povečala število svojih glasov. Isto se je zgodilo na volitvah za obnovitev tržaškega in goriškega pokrajinskega sveta, ki so po novem potekale v dveh krogih 6. in 20. junija 1993. Na parlamentarnih volitvah 27. in 28. marca 1994 se je pokazalo, da ni več nobenega jamstva za izvolitev slovenskih zastopnikov v parlament, kljub temu, da novi zakoni priporočajo upoštevanje prisotnosti manjšin pri oblikovanju volilnih okrožij. Izključevanje Slovencev iz predstavnikiških teles seveda pomeni bistveno poslabšanje položaja manjšine in odpravlja možnost demokratičnega dialoga v inštitucijah, kar lahko ima usodne posledice.

S tem problemom so že bile večkrat seznanjene pristojne osrednje in krajevne italijanske oblasti, tudi z ljudsko peticijo, ki jo je predstavništvo Slovenske skupnosti izročilo 1. junija 1993 predsedniku senata in predsedniku poslanske zbornice. V peticiji in v drugih pobudah je poudarjeno, da Slovenci v Italiji zahtevamo uvedbo zajamčenih sedežev v izvoljenih telesih za slovensko manjšino, podobno kot že velja za italijansko in madžarsko manjšino v Sloveniji, ali pa uvedbo drugačnih zaščitnih mehanizmov, kakršne poznajo druge države v svojih volilnih zakonodajah v prid narodnostnim manjšinam. Pojasniti velja, da imata italijanska in madžarska skupnost v Republiki Sloveniji po ustavi zajamčene sedeže v izvoljenih telesih na krajevni ravni in v parlamentu, ne glede na številčnost manjšine oz. na število manjšinskih volilcev.

Prejšnja vlada, ki ji je predsedoval Carlo Azeglio Ciampi, je priznala obstoj problema, saj je njen minister za dežele Livio Paladin izdelal predlog zakonskega osnutka, ki govori o favoriziranju izvolitve predstavnikov slovenske manjšine na krajevnih in deželnih volitvah. Poudariti moramo, da favoriziranje ni še zajamčenje, poleg tega pa Paladin omenja le pokrajini Trst in Gorica, ne pa Videm.

19-letno čakanje televizijskih programov

Značilen in hkrati zgovoren primer nenehnega zavlačevanja z reševanjem odprtih problemov slovenske manjšine v Italiji predstavljajo javni televizijski programi v slovenščini v deželi Furlanije-Juljski krajini. Le-te predvideva zakon št. 103 iz leta 1975 v svojem 19. členu, toda še danes jih ni! Predsedstvo ministrskega sveta je septembra 1992 končno podpisalo konvencijo z italijansko državno radiotelevizijsko družbo RAI za njih realizacijo. Miogrede naj omenimo, da konvencija predvideva oddaje za približno pol ure na dan, a še to samo »za prebivalstvo slovenskega jezika v tržaški in goriški pokrajini«, in torej ne v videmski pokrajini, kar je nov primer krčenja manjšinskega ozemlja. Za nameček naj pristavimo, da npr. nemška pokrajina v Deželi Tridentinsko-Gornje Poadižje že zdavnaj razpolaga s svojimi televizijskimi oddajami, kakor tudi italijanska manjšina v Sloveniji, slednja do 11 ur oddaj na dan.

Pogajanja med Italijo in Slovenijo

Vprašanje slovenske manjšine predstavlja eno izmed točk, ki so na dnevnem redu v pogovorih med Republiko Italijo in Republiko Slovenijo za t.i. posodobitev Osimskih sporazumov iz leta 1975 in drugih bilateralnih dogovorov, ki jih je bila Italija sklenila z bivšo Jugoslavijo. Upoštevati namreč velja, da so ti sporazumi zadevali tudi zaščito in ovrednotenje italijanske manjšine v Sloveniji in Hrvaški ter slovenske manjšine v Italiji.

Slovenska manjšina najostreje obsoja početje tistih, ki ob tem postavljajo v dvom državno mejo in že uveljavljene sporazume, saj gre za neodgovorna stališča, ki hudo ogrožajo dobrososedske odnose in sožitje v obmejnih krajih, pa tudi sam mir. Želimo si premoščanja meje, sodelovanja in prijateljstva. Od Italije in Slovenije pa pričakujemo dosledno spoštovanje specifične subjektivitete italijanske in slovenske manjšine, ki želita tvorno sodelovati pri ustvarjanju boljših odnosov med obema državama, kakor seveda tudi in predvsem pri urejanju lastnega manjšinskega položaja.

Spoštovani!

Slovenska skupnost Vam je hvaležna za pozornost in bo še posebno cenila vsakršno podporo, ki jo boste lahko nudili pri reševanju težav slovenske manjšine v Italiji.

(Konec)

»Glasba za holokavst« v Rižarni

V temačnem poslopju, ki je za to priložnost postalo koncertna dvorana — v tržaški Rižarni, je bil v začetku tega tedna dobro obiskan koncert na temo »Glasba za holokavst«. Začel se je s pretresljivimi zvoki skladbe Luigia Nona »Pomni, kaj so ti storili v Auschwitzu«, nadaljeval pa se je z ubranim petjem iz otroških grl. Pod vodstvom Nade Matošević je nastopil zbor Radiotelevizije Slovenije, ki je najprej izvedel otroške pesmi Maria Kogojca, nato pa opero za najmlajše »Brenkač« češkega skladatelja Hansa Krase, ki je tudi sam umrl v taborišču. Koncert v organizaciji tržaške občine sodi v niz prireditvev ob 50-letnici uničevalnega taborišča v Rižarni.

Na sliki: mladi pevci iz Ljubljane med nastopom v tržaški Rižarni (foto D. Križmančič)

Afriški ognjenik še bruha

Sosledica krvoprelitja po svetu pre-sega že pojem biblične razsežnosti. Na vrsti je sedaj Ruanda, ne da bi se bila medtem pogasila ostala žarišča po svetu in v sami Evropi od Bosne do Vzhoda. Umiranje in stradanje milijonov se nadaljuje.

Celotno oblo prepleta mreža socialnih in šovinističnih jarkov s tektonskimi prelomnicami, ki se vse bolj premikajo in grozijo s pretresom svetovnih razsežnosti.

Malo srednjeafriško državo so zajeli grozoviti pokoli po aprilskem atentatu na letalo, v katerem sta našla smrt predsednika Ruande in Burundija. Vojska s predsedniško milico Hutjev je v nekaj tednih pomorila pol milijona manjšinskih Tutsijev, ki so v preteklosti vladali državi. Slednji pa, ki so šteli okrog dva milijona na šest milijonov celotnega prebivalstva, so v treh mesecih osvojili deželo. V Zair se je zateklo več kot milijon ljudi, skoro milijon v Burundi, pol milijona v Tanzanijo. Sestradani, v strahu pred maščevanjem, so se po stotinah kilometrov prehojene poti znašli pri Gomi v Zairu v smrtnem primežu stradanja in kolere. Računajo, da utegne umreti za kolero dvesto tisoč oseb.

Mednarodni poseg je bil, kot običajno, zapoznel. Prvem koraku Francozov, katerim vpletenost v porajanje tragedije sicer ni bila tuja, je sledil ameriški. Povratek beguncev zavirata opešanost in strah, medtem ko zairske oblasti še niso razorožile vojske Hutujev, ki se zateka v državo pred prodiranjem Tutsijev.

Ruanda je tragična prisposoba celotne afriške celine in izraz neobčutljivosti razvitega sveta. Osnutki takojšnje demokratizacije zahodnega kalupa po dekolonizaciji niso mogli vzdržati. Celo v Evropi je bil dvestoletni raz-

vojni proces nezadosten za utrditve demokratičnega sistema. Prav tako porazen je bil poskus uvažanja krvavih marksističnih revolucij.

Po tridesetih letih od osamosvajanja afriških držav odvisi tretjina afriškega prebivalstva, nad stopetdeset milijonov ljudi, od miloščine zunanje pomoči, za golo in bedno preživetje. Pomoč pa povzroča pogojevanja in nove tragedije z naslombo na tirane. Pred tridesetimi leti pa je bila celina v veliki meri samozadostna za preživetje navkljub ujmam, ki pa so povzročale manj žrtev od naknadnih pobojev.

Afriški ognjenik še bruha. Ruanda je le svarilo pred novimi tragedijami. Katastrofa grozi 120 milijonski Nigeriji s tremi velikimi etničnimi skupnostmi in stotinami malih, kjer je bila vojna za Biafro že zahtevala tri milijone žrtev. V preteklih dneh je prišlo do udara v Gambiji, spopadi se nadaljujejo v Angoli, Liberiji, Nigru, Zahodni Sahari. Zair je v kleščah diktatorja Mobutuja. Vojna klanov se nadaljuje v Etiopiji, obupno je v Somaliji. V Sudanu je vojna že zahtevala pol milijona žrtev. Islamski fundamentalizem je na pohodu od Egipta do Maghreba, kjer je v Alžiriji bilo že štiri tisoč mrtvih.

Nova ureditev sveta je še utopija. Odločujoče sile se gibajo učinkovito le, kadar gre za ogrožanje neposrednih gospodarsko-strateških interesov. Kratkovidno, naduto in brezbrizno. Prepada med Severom in Jugom planeta se pogloblja, brezno med revnimi in bogatimi se širi tudi v državah blagostanja. Kaj naj še čaka, da bo praznino sebičnosti, ki je zajajala po padcu ideologij, zapolnil pristop teorije solidarnosti?

Miro Oppelt

Erik Dolhar 19. Senjam beneške pesmi

Pretekli konec tedna se je na Ljesah v Benečiji odvijal 19. Senjam beneške pesmi. To je bilo prvič, da sem se podal v Benečijo službeno. Ko mimo mittelfestskega Čedada zavijem proti Špetru Slovenov in nato proti Grmeku, takoj opazim dvojezične oznake vasi, na katerih je tudi tu originalna, slovenska oblika, popackana s črnim sprayem. Prav na Ljesah pa so napis očistili, verjetno zaradi Senjama, si mislim. Ko zavijem v hrib mimo imponentne bele cerkve, zagledam za njo asfaltno igrišče, kjer se trije moški trudijo pri zadnjih pripravah odra. Z magnetofonom na rami stopim do njih, ko med tremi spoznam bradatega glasbenika Kekka. Z njim je še plavalasi brkati mož in pa Aldo Klodič, predsednik domačega društva Rečan. Prav nje ga zmotim pri delu, da posnamem intervju za radio.

O značilnostih letošnjega Senjama mi pove, da se organizatorji veselijo, da imajo letos nove avtorje, pesnike in tiste, ki nastopajo prvič. Senjam beneške pesmi pa ohranja vedno svoj pomen in ostaja torej nekaj kreativnega, kar Benečani delajo za svojo kulturo. Vprašam ga še, če ima občutek, da s pesmimi pritegnejo pozornost mladih in pri njih vzbudijo zanimanje za materinega jezika ter za tradicijo beneških Slovencev. »To je edina prireditev

v Benečiji, ki privablja v največji meri mladino«, mi odvrne, »še toliko bolj, ker so pesmi netradicionalne, bolj podobne lahki glasbi, ki jo imajo mladi povsod radi. Navadno na Senjam prihajajo vedno mladi, a imamo tudi starejše, ki se ga udeležujejo že leta in leta in ki ljubijo pesem ne samo zato, ker je pesem, temveč predvsem zato, ker je beneška pesem!«

Na igrišču se počasi začno zbirati ljudje. Najprej se prikažejo starejši, nato pa mlajši in najmlajši domačini. Viljem Černo je iz Terske doline pripeljal celo skupino mladih glasbenikov in pevcev s svojim sinom na čelu, z njim pa sta prišla še župan in župnik iz Barda. Čudim se, koliko ljudi je naenkrat prišlo ter predvsem mladim. Pred mrakom se jih nabere več kot sto. Napovedovalka stopi na oder in se v čistem beneškem narečju opraviči publiku za enourno zamudo, češ da so prireditelji čakali, da luna in zvezde na temnem nebu dajo večeru še večji čar. In prav ima, saj je naravna scena te beneške julijske noči enkratna. Izvajalci se zvrstijo na odru. Še posebno številni so »Igor in sovrstniki« iz Terske doline, saj napolnijo oder do zadnjega kotička. Izkažejo pa se čisto vsi, od prvega do zadnjega, predvsem za trud in dobro voljo, ki so ju vložili v ta nastop.

Visoka raven udeležencev zborovskega natečaja »Seghizzi«

Od 13. do 16. julija je bil v veliki dvorani goriškega telovadnega društva mednarodni zborovski natečaj »C. A. Seghizzi«. Nastopilo je 17 zborov iz vseh Evropskih držav ter iz Severne in južne Amerike. Tekmovalce so organizatorji, pevsko društvo »Seghizzi« iz Gorice, razdelili v pet skupin: polifonija za mešane zборе, polifonija za ženske zборе, izbrani program na temo, vokalne skupine in izvajanje ljudske pesmi. Najvišje nagrade so šle komornemu zboru Hymnia iz Kopenhagna, angleškemu zboru Bath Camerata, švicarskim pevcem zbora Oberwalliser Vokalensemble, švedski vokalni skupini Vocantus, ki je dobila 92 točk, to je najvišjo oceno na tekmovanju, finskemu vokalnemu kvartetu Kaarle ter mešanemu zboru Sidrahe iz Latvije.

Od slovenskih zborov je na tem izredno pomembnem mednarodnem natečaju nastopil akademski pevski zbor »Tone Tomšič« iz Ljubljane, ki ga vodi Stojan Kuret. Pevska skupina se je z minimalno razliko v točkah uvrstila takoj za najboljšimi. Med drugim je izvedla žalno mašo Pavleta Merkuja »Pro felici mei transitu«, ki jo je zbor že večkrat izvajal.

Zborovski natečaj »Seghizzi« je bil letos 33. po vrsti. Raven vseh nastopajočih je bila tudi letos visoka, kar je potrdila tudi strokovno usposobljena žirija. V njej je bil tudi glasbeni kri-

tik Ivan Silič iz Kopra. Večinoma so bili vsi koncerti precej dobro obiskani, čeprav je v zadnjih letih opaziti, da zanimanje za take prireditve nekoliko pada. Za ljubitelje zborovskega petja pa je vsekakor ta natečaj izredno pomemben tudi za rast zborovske kulture saj nudi možnost za izmenjavo izkušenj in znanja.

Zbor Vocantus, ki je, kot rečeno, dobil na tekmovanju največ točk, se bo prihodnje leto udeležil tekmovanja za veliko evropsko nagrado, na katerega pridejo zmagoviti zbori šestih najznamenitejših evropskih tekmovanj. Ti so, poleg goriškega, še v Arezzu, Toursu (Francija), Tolosu (Španija), Varni (Bolgarija) in Debrecenu (Madžarska).

* * *

Gledališče Na Brci pri Sv. Ivanu

Novoustanovljeno gledališče »Na Brci«, ki si s svojo prvo letošnjo premiero, s predstavo po motivih Daria Foja »V začetku je bil kaos... potem pa kažin« vse uspešneje utira pot med zamejskim gledališkim občinstvom, bo z drevisnjjo predstavo na stadionu »Prvi maj« pri Sv. Ivanu v Trstu sklenilo prvi krog gostovanj te izjemno pestre poletne sezone.

Fojeve pikre in bridke zgodbe v prevodu in režiji Sergeja Verča, interpretaciji Minu Kjudrove in Franke Korošca ter likovni opremi Petra Furlana, si je na dosedanjih trinajstih predstavah na Opčinah, Kontovelu, v Križu, Dolini, Štanjelu, Saležu, Trebčah, Nabrežini, Barkovljah, Repnu, Cerovljah in Gabrovici pri Komnu ogledalo nad tisoč gledalcev, ki so z izjemno naklonjenostjo sprejeli naše komedijante in njihovo vedrino. Pri tem ne gre zanemariti dejstva, da so se pri organizaciji vseh omenjenih predstav zelo močno angažirala tudi krajevna prosvetna in kulturna društva in tako omogočila najbolj priroden stik med gledališčem in domačim občinstvom.

Po predstavi pri Sv. Ivanu, ki bo v petek, 29. julija, na katero so še posebej vabljeni gledalci iz mesta, si bodo člani gledališča »Na Brci« privoščili krajši počitek, po 15. avgustu pa napovedujejo nov krog gostovanj v zamejstvu in onstran meje.

Martin Breclj na kongresu Ljudske stranke

Na prvi kongres Ljudske stranke, ki je bil v Rimu, je bil kot gost povabljen tudi deželni tajnik Slovenske skupnosti Martin Breclj. V svojem pozdravnem nastopu je Breclj med drugim obravnaval problematiko slovenske narodne manjšine in poudaril, da je edina izmed priznanih manjšin, ki v Italiji nima zakonsko urejenega svojega položaja.

A žal nas je prof. Butkovič premalu zapustil (umrl je 1. marca 1992) je Marčev tipkopis, tako tudi druge zadeve GMD, običal med profesorjevo zapuščino. Vendar stvar ni bila dana »ad acta«. Ostajalo pa je vprašanje, kdo naj Marčev tekst vzame v roke, ga priredi za tisk ter kdaj in kako naj izide.

Bližala se je Marčeva zlata maša. Topla in razumljiva je bila želja njegovih sorodnikov, da bi spomini izšli za to slovesnost. Večji založniški potencial Celjske Mohorjeve je spodbudil prijateljski razgovor med Goriško in Celjsko Mohorjevo za skupno izdajo Marčevih spominov. Pri teh razgovorih je aktivno sodeloval Ljubov nečak inž. Leon Marc. Zato pisati, da je Celjska Mohorjeva »vskočila« v ta projekt ter izdajo priredila po neki apriorni »kranjski ideologiji«, se mi zdi krivično, pa tudi neokusno. Res gre za izbor in pri takšni izbiri je vedno tudi nekaj subjektivnega, a ne v smislu, ki ga člankar nakazuje. Lahkotna roka dr. Zmage Kumerjeve pri lektoriranju Marčevega teksta je izvirno besedo le obogatila v njeni lepi izraznosti. Vsaj takšen je moj vtis, če primerjam objavljeni tekst s tekstom v tipkopisu, ki ga imam pri rokah.

GMD je zato iskreno hvaležna sestrski Celjski Mohorjevi za njen veliki delež pri tej izdaji. To ostane, a

v srcu bi si bil želel, da bi Marčeva knjiga izšla, čeprav še ne letos, kot redna knjiga GMD s primernimi zgodovinsko opombami, kar bi nje nedvomno zgodovinsko pričevalnost še bolj ovrednotilo.

Gospodu Ambrožu, ki mu je, kakor tudi vsakomur, pri srcu svojstveno kulturno poslanstvo GMD, smo in bomo hvaležni ne le za sleherno dobrohotno kritiko, marveč tudi in predvsem za dobrohotne nasvete, za kulturno sodelovanje, pa tudi za stvarno pomoč pri širjenju naših publikacij. Saj GMD sloni na zelo krhki gmotni osnovi, zlasti pa na ramah peščice »nepopoljšljivih kulturnih prostovoljcev«, ki za svoje delo prej dajo iz svojega žepa, kakor pa da bi kaj dobili.

Pa tudi glede »kulturne politike« GMD lahko vsakdo ugotovi, da je s svojimi publikacijami že zdavnaj prerasla začetni »večerniški okvir« in v 70. letih življenja izročila slovenskemu svetu lepo število pomembnih knjižnih novosti, da ne omenim izrednega pomena Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Zato morebitni ponatis, ali bolje, druga izpopolnjena izdaja nekega veljavnega teksta, ki ni več na trgu in obstaja po njem povpraševanje, ne more biti kulturni minus za GMD.

Oskar Simčič
Predsednik GMD

Pismo uredništvu

GMD in Marčeve »Črepinje«

Hvaležen Vam bom, če objavite naslednji zapis, ki želi biti skromen odgovor oziroma odmev na članek g. A. Kodelje »Črepinje in črepinje«, objavljen v Novem listu dne 7. t.m.

Ni mi do tega, da bi zavzel stališče do Kodeljevih nekoliko »vijugastih« (po mojem okusu, seveda) razmišljanj o literarni in zgodovinski tezi spominov Ljuba Marca. Pri srcu pa mi je, da se izpostavi stvarno razmerje med Marčevimi »Črepinjami« in Goriško Mohorjevo družbo oz. Celjsko Mohorjevo.

Jemljem na znanje člankarjevo trditev, da mu je svojčas pokojni prof. Drago Butkovič, tedanji predsednik GMD, izročil v pregled tipkopis obširnega svežnja spominov g. Ljuba Marca, župnika v Biljah. Tudi sam lahko povem, da sva se »tisti čas« s prof. Butkovičem večkrat pogovarjala o tem tipkopisu. Soglašala sva, da je tekst vreden, da ga GMD objavi, a ne v celoti. Izpustile naj bi se stvari, ki bi utegnile zanimati le ozek krog ljudi. Ujemala sva se, da tekst ohrani Marčev značilni slog, a da se tudi, če je treba, jezikovno izboljša. Znanje je, kako oster je bil Butkovičev čut za čistost slovenske besede in za sin-takso slovenskega jezika.

Poletna razglednica

Sredi poletja sem zavozil na lepo urejeno kmečko dvorišče v osrčju Savinjske doline. Naredil sem se Francoza; stopil sem v hišo in rekel: »Oprostite, tu na vašem dvorišču je toliko prostora, bi ga bilo za nekaj dni tudi za mojo škatlo, ko mislim laziti po teh vršacih, ki jih vi gledate zastonj!« Družina je bila pri kosilu in so vsi debelo pogledali tega tujca s takšno prošnjo.

Mlada gospodinja postane pozorna na registracijo mojega avtomobila in mi takoj pove, da je Primorka. Tu se je znašla čisto slučajno. On je diplomiral na veterini pri štirindvajsetih, ona je komaj začela z angleščino. Za njegovo diplomu mu pove, da pričakuje. On ji kar kratko odgovori: »Če je tako, boš šla k nam domov!« Povesila je nežen primorski nosek. Njeni doma temu štajerskemu princu niso nikoli odpustili, ko jim je tako nepričakovano ugrabil hčer, ki ne bo nikoli profesorica angleščine. S tem se je sprijaznila. Petrčku so sledili Tomaž, Jakec in Rebeka. Pripomnil sem, da so sicer začeli z novo in nadaljevali s staro Zavezo, pa so mi povedali, da bodo verjetno še... On je v tem času še poleg kmetije doktoriral in bo naslednje leto postal docent. Vem, da veliko piše in ona mu tudi korigira, ko kaj nakraca v angleščini...

Moj avto je bil na varnem, sam pa sem v tistem tednu obredel vse, kar sem imel narisan in zaznamovano na karti. Ko se vrnem, je na dvorišču poleg avta čistila zelenjavo neka gospa. Pozdravim: »Dober dan, Micka! Hvala, da ste čuvala mojo škatlo!« Ona se obrne in reče: »Sem Štefanija. Pri tej hiši se ne znajo ahtati, saj vidite, kakšno štreto naraščaja imajo!« Ola, si mislim, kaj ta sedaj tu. Takoj mi pove, da je nevestina mama, in dostavi: »Bom šla kuhat kavo v mašinci, ne boste pil tisti fandač, kot ga kuha moja hčer, ki se je vrgla po hiši!« Tako prideva do zaključka, da sva pravzaprav sosedja, če rabimo ameriška merila, kjer ure ne predstavljajo razdalje. Na klopici je bila julijska številka Ognjišča, pa pristavim, da je v njej zelo zanimiv članek prof. Kogoja o za-

molčani zgodovini. Tedaj začne gospa Štefanija s primorsko modrostjo: »Vi ste pozabil, da smo se z vašo mamo srečevali vsako leto, nedeljo po petnajstem avgustu na Sv. gori? Se spominjate tiste družine, ki so jim partizani pobili dekleta... Ostala je mati. Tudi vi ste jo poznal. Sploh niste vedel, da je to ona, ko smo sedeli na Sv. gori na tistem zidu, ki gleda proti Grgarju, in je vaša mama vsako leto spekla tisto čudovito potico. Me ženske smo klepetale, vi pa ste se kot mulc podil in kdove kaj mislil...«

Incoterms 1990 s pojasnili

Za zunanjetrgovinsko poslovanje moramo imeti na razpolago ustrezna »orodja« oziroma literaturo, predpise, zakonodajo, navodila itd. Na tem področju se z založniško dejavnostjo ukvarja založnik Center marketing, Vošnjakova 5, Ljubljana.

V prvi polovici letošnjega leta je Center marketing v Ljubljani izdal in založil praktično knjigo z naslovom »Incoterms 1990 s pojasnili«, ki obsega 318 strani. Gradivo za knjigo je zbral in uredil Dušan Vujadinovič, sicer pa je na prvi strani knjige naveden prof. Jan Ramberg kot avtor komentarjev k Incotermsom. Delo je iz angleščine prevedla prof. Neva Dornik — Šajniči.

V prvih poglavjih knjige so obrazloženi številni izrazi, trendi, uporaba elektronske izmenjave podatkov ter Incotermsi in kupoprodajna pogodba. Poznamo štiri skupine Incotermsov, pri čemer so važne razlike med pogodbo o odpremi in pogodbo o prispetju blaga. Knjiga predstavlja številne oblike paritet, določila v zvezi s prevozom, vprašanje plačila prevoza, rizike, delitev stroškov itd. Posebej so razčlenjene paritete »dobavljeno«. Za vsakdanjo prakso so tovrstne paritete velikega pomena, da se izognemo določenim stroškom, nejasnostim in možnim problemom.

Zlasti v zunanjetrgovinskem poslovanju moramo opredeliti obvezno-

»Kolikokrat je govorila z Vašo mamo. Veste, kaj mi je pred smrtjo rekla? Štefanija, ko bi moje pupe malo manj hodile z vojaki, bi bile še danes žive! Kaj je sedaj tu zamolčana zgodovina?« »Gospa, nadaljujem, srce ima svoje zakonitosti in tudi vaša bi se verjetno ne znašla tu na tem štajerskem zraku, ampak bi ostala na primorskem soncu, če...« »Gospod, mislite, da so bila tista družjenja samo ljubezen? Veste, da so Nemci pobili tiste fante, med katerimi je bil tudi bratranec Vaše mame, ki pa je bil fant moje sestre, ki je sedaj v Ameriki... Kako naj se vse to spravi skupaj? Koliko dvomov in odprtih vprašanj pušča življenje. Za ene je tako, za druge drugače prav. Kaj je dejansko prav in kje je dejansko resnica? Vi sploh ne veste, kako človek težko odpušča. Kaj vse sem prestala, ko nisem mogla sprejeti, da mi je ta štajerski šocelj odpeljal hčer. Preklinjala sem, pa mi je mož lepo povedal; moli za pravo in zdravo pamet!« Pa ste? »Seveda, najprej za svojo, potem pa še za te mlade tu na štajerskem zraku... Tako bi z vsemi temi spravami in zamolčano zgodovino, ki je dejansko boleča, treba najprej odpuščati, da odpuščati, ne pa iskati svoj prav. Kajti vsakdo ima lahko tudi po svoje prav, neglede kako!« »Zgodovina je zgodovina, draga gospa, mi pa res raje molimo za zdravo in pravo pamet, da bi ločili zrno od takšnega ali drugačnega plevela!«

sti prodajalca in kupca. V to problematiko in pojasnjevanje nas popelje 4. poglavje knjige o Incotermsih, kjer imamo možnost proučiti številne podrobnosti, da se izognemo tveganjem in stroškom. Kupčeva obveznost se odraža med drugim v tem, da priskrbi dokaz o dobavi in transportnem dokumentu. Prodajalčeva obveznost je v tem, da blago dobavi, kupčeva pa v tem, da blago prevzame. Pri tem je pomembna lokacija ali kraj (prodajalčevi ali kupčevi prostori, dobava na meji, obali itd.).

Avtor je delo opremil s shemami, grafikoni in slikami, ki ponazarjajo številne obveznosti in problematiko, ki se nanašajo na Incotermse 1990. V zaključnem delu knjige je prikazanih 13 trgovinskih določil Inconterms 1990. Zanimive so številne skupine, kot je npr.: odhod, prihod, franko prevoznik, franko ob ladijski bok, franko tovarna, dobavljeno na meji, na ladji, na obali, neocarinjeno ali ocarinjeno.

Knjiga zajema še nekaj dodatkov, kot so enotna pravila za pomorske tovarne liste in posebej za elektronske konosamente. Slednji so verjetno za mnoge prava novost.

Marsikomu, ki se ukvarja z zunanjetrgovinskim poslovanjem, zlasti s špedicijo, transportom in carinjenjem, bo knjiga o Incotermsih v veliko pomoč za vsakdanjo rabo.

dr. Gabrijel Devetak

ODMEVI

Tednik Svobodna Slovenija, ki izhaja v Buenos Airesu, je takole pisal ob 40-letnici našega lista. Za pozornost se lepo zahvaljujemo.

(Ur.)

40 LET NOVEGA LISTA

Konec maja je tržaški tednik Novi list praznoval štirideset let rednega izhajanja. Ob tej priliki je izšla povečana številka, ki je imela nekaj strani posvečenih obletnici.

Torej sta oba lista, Svobodna Slovenija in Novi list, kolega! Prihajata vsak teden med Slovence s široko paleto novic in komentarjev, ne borita se za zadnje novice dneva, pač pa skušata bralcu predstaviti tisto, kar naj bi bilo res važno ali pomembno. Poleg tega sta še iste generacije!

Nekaj razlik pa seveda lahko zapišemo: Novi list je namenjen predvsem Slovincem v italijanski obmejni coni, kjer pa rito so emigranti, zdomci ali izseljenci, ker so na svoji, domači zemlji. In ena izmed nalog Novega lista je dvigati zavest, vzpodbujati in braniti pravice slovenskega zamejca v italijanski državi. To nalogo tednik dosledno izvaja ter si prizadeva za demokratsko povezavo vseh primorskih Slovencev, ki žive v deželi Furlaniji Juljski krajini. Zato se članki nanašajo predvsem na njihovo problematiko: na njegovih straneh je najti besede tako o športnem udejstvovanju kot o kmetijstvu in vinogradništvu ali o političnem dogajanju v Italiji in kulturnoprosvetnem življenju po kraških vaseh. Nekaj tega si tudi sami spodobimo in ponudimo našim bralcem, ki jih zanima življenje tega dela slovenskega vesoljstva.

V jubilejni številki se je glavni urednik dr. Drago Legiša spomnil sodelavcev iz prvih let in nato zapisal: »Vsi so delali pri listu, ker jih je k temu sililo predvsem dvoje: čut dolžnosti in velik notranji nabo. Vsi smo namreč bili sinovi staršev, ki so nas dali v šole, da bi tudi in predvsem pomagali svojemu ljudstvu v boju za obstanek in razvoj. Z javnim delovanjem — v našem primeru sodelovanje pri listu — smo torej izpopolnjevali svojo dolžnost in to, kar smo obljubili svojim staršem.« — V članku Nezamenljivi Novi list pa Adrijan Pahor pravi: »Novi list — danes. Marsikateri mu očitajo nepreglednost, premajhno informativnost. To so tjavdan vržene poceni kritike nekoga, ki očitno ne ve, kaj vse sloni na ramenih uredniškega odbora za izdajo posamezne številke. Ko bi ta nekdo raje pogledal, kaj je v njem dobrega, potem bi gotovo ugotovil, da je naš tednik bogat, pester glede posameznih prispevkov, priljubljen našim bralcem, skratka, če se izrazim z besedami našega največjega mojstra besede: »živa veja na drevesu« naše skupnosti. Če bi jo odžgali, bi bilo ranjeno drevo samo.»

Novi list pa praznuje še en jubilej, to je štirideset let urednikovanja dr. Drago Legiša, ki je ob vsem svojem rednem delu urejal (kako kratka a vseobsegajoča beseda!) list vsa ta leta in ga v zadnjih letih pripeljal v sedanjo tehnično obliko. Pripeljal pa je tudi v uredništvo številno ekipo, ki mu stoji ob strani in zagotavlja kontinuiteto pri naloženih nalogah.

Za vse to tudi Svobodna Slovenija čestita tedniku in uredniku za oba jubilejna dela!

Lev Detela Dunaj in Slovenci

Zveza zgodovinskih društev Slovenije in Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti sta pred nedavnim izdala za raziskovanje odnosov med Slovenci in nemškimi svetom izjemno zanimivo publikacijo »Dunaj in Slovenci«. Nastala je na podlagi ljubljanskega simpozija o isti temi iz leta 1992.

Tematika omenjenega simpozija je bila interdisciplinarna: zgodovinska, slavistična, obče kulturna. Tak pa je tudi pričujoči zbornik, ki na 182 straneh nudi na podlagi referatov z navedene prireditve prvi večji zaokroženi pregled o Dunaju in Slovencih v zadnjih šestih letih, oziroma od 14. do 15. stoletja naprej, ko je Dunaj zorel v pomembno centralnoevropsko središče. Škofijski sedež so na Dunaju ustanovili v letu 1469, torej nekaj za Ljubljano, in usoda je hotela, da je bil prvi dunajski škof pa tudi ustanovitelj predhodnega znamenitega pevškega zbora dunajskih »Sängerknaben« Slovenec Jurij Slatkonja.

Publikacija »Dunaj in Slovenci« je pomembna iz več ozirov. V slovensko publicistiko in zgodovino vnaša važne spremembe in korekture, ki jih v času pretiranih nacionalizmov pa tudi komunistične povojne ideologije niso videli ali pa niso hoteli upoštevati. Morda je pričujoči zbornik — ki je sploh prvi take vrste v dolgi večstoletni verigi slovensko-nemških razmerij preko avstrijskega Dunaja — apel za mobilizacijo kritičnega raziskovanja slovenske preteklosti in polpreteklosti. To meni v uvodnem sestavku »Dunaj in slovensko narodno gibanje« tudi Janko Prunk, ko za piše hipotezo, da je »Dunaj direktno

in indirektno mnogo bolj vplival na slovensko narodno gibanje v celem poldrugem stoletju, od narodnega preporeka do odcepitve Slovencev od Avstrije, kot je to znano in priznано v našem zgodovinsko-pisju, pa še v kakšnih drugih nacionalnih humanističnih vedah.« (str. 15).

V prvem, zgodovinskem delu publikacije analizirajo in ocenjujejo Primož Simoniti, Walter Lukan, Anton Ožinger, Olga Janša Zorn, Vincenc Rajšp, Peter Vodopivec in Janez Stergar različne specialne teme (Slovenci na dunajski univerzi, Dunaj in slovenska politika, slovenski študentje na Dunaju), ki pa so osrednjega pomena za politično in kulturno-politično dogajanje v slovenski polpreteklosti. Nanašajo se predvsem na novejšo dogajanje od 1848 do razpada avstroogrške monarhije, ko so se slovenski študentje in drugi razumniki prav na Dunaju soočali z aktualnimi temami časa in z novimi pogledi vstopali nazaj v ožje kontekste na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorju. Tozadevno prinaša publikacija »Dunaj in Slovenci«, ki jo je zelo skrbno uredila zgodovinarica Darja Mihelič, veliko novega in kvalitetnega gradiva. To sega od analize obravnavanja slovenske zgodovine v nekdanjih dunajskih publikacijah »Archiv« in »Taschenbuch« (iz prve polovice 19. stoletja) do odmevov na slovenski narodni prerod v dobi taborov v nekdanjih vodilnih dunajskih časopisih »Neue Freie Presse«, »Die Presse« in »Vaterland«. Posebna, do danes slabo raziskana tema, so koroški Slovenci na Dunaju po letu 1918, o čemer razpravlja Janez Stergar. Zani-

miv fenomen so bili slovenski kostanjevci na Dunaju, ki so danes že skoraj izumrli, kot poroča Polona Šega (v zborniku sta objavljeni tudi dve stari črno-beli fotografiji teh prodajalcev maronijev, ena od teh krasi vijoličaste platnice publikacije).

V drugem, obče kulturnem delu publikacije, predstavljajo Emilijan Cevc (Slovenski likovni umetniki in Dunaj), Marko Pozzetto in Damjan Prelovšek povezavo slovenske likovne umetnosti in arhitekture, na primer Plečnika in Fabijana, z dogajanjem na Dunaju, kar je bistveno vplivalo tudi na oblikovanje v ožji Sloveniji.

Slavko Fras razpravlja o Ivanu Cankarju na Dunaju, France Pibernik o malo znanem in še neraziskanem dunajskem slovenskem literarnem krogu v času 2. svetovne vojne s pozneje umorjenim domobranskim pesnikom Ivanom Hribovškom v ospredju. Avtor pričujočega poročila je prispeval esej o Dunaju v slovenski književnosti s posebnim ozirom na stanje po drugi svetovni vojni, medtem ko je pesnica Milena Merlak objavila štirinajst pesmi, ki so v glavnem vse nastale v avstrijskem glavnem mestu.

Na koncu slede še prispevki s področja glasbe. Dunaj je razgibal tudi te slovenske ustvarjalce, o čemer piše Borut Loparnik. Tomaz Sveté, mlajši slovenski komponist, ki živi na Dunaju, pa predstavi svojo novodobno kompozicijo »Slovenski requiem«.

Informacije o Dunaju in Slovencih, objavljene v tem zborniku, ki je prvi te vrste, so v osnovnih obrisih dostopne tudi nemškimi bralcem, saj

so v daljših povzetkih vsi prispevki predstavljeni tudi v nemščini. Navrh so objavljeni izvlečki iz diskusijskih posegov s simpozija na isto temo v letu 1992, ki so ga s pomočjo dr. Feliksa Bistra pripravili Slovenska izseljenška matica, Avstrijski inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo in Zveza zgodovinskih društev Slovenije. Morda je škoda, da organizatorji niso k sodelovanju povabili tudi nemških dunajskih strokovnjakov, vendar je po drugi strani prav, da slovenski strokovnjaki raziščejo in razčistijo najprej sami nekatere interne probleme, ki še vedno niso popolnoma razjasnjeni.

* * *

V Slivnem uprizorili scenski koncert

»Al maraš kaj za me?«

V prelepem okolju borjača pri Terčonovih v Slivnem se je v petek, 22. julija, zbralo veliko ljudi, ki so si ogledali posrečeno predstavo — scenski koncert z naslovom »Al maraš kaj za me?«. Pripravila sta ga mešani zbor Hrast iz Doberdoba in gledališka skupina Oder 90 iz Gorice. Zbor je dirigiral Hilarij Lavrenčič, za režijo predstave pa je poskrbel Franko Žerjal. Predstavo, ki je navdušila občinstvo v Slivnem, bodo pevci in igralci ponovili tudi v Žabnicah, kar je posrečena ideja, saj je rdeča nit dogajanja ziljska ohcet, kot jo je v obliki suite uglasil Samo Vremšak.

GLASBENA MATICA TRST

- šola »M. Kogoj« sprejema potrditve vpisov gojencev za prihodnje šolsko leto 1994/95 vsak dan razen sobote do petka 29. julija od 9. do 12. ure.

Janko Jež

SPOMINI (3)

(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)

Učiteljica Eržen je izvedela, da je bil razred zelo nemiren pri uri verouka. Zato me je pooblastila, da sem med uro kateheta Guština pazil na red. Kako? Nisem dobil nobenih navodil, zato nisem nikogar ovadil. Rad sem se le oziral po razredu kot opomin nemirnim sošolcem. To sta bila v glavnem veselejšaško razpoložena, drobni Blaha in krepki Bidovec, ki si je stalno česal bujno grivo. Ko sem tako iz prve klopi pri vratih gledal po razredu in ponosno pazil na red in mir, me je presenetil katehet, me prijel za roko in me po dlani ostro pobožal s palico, s katero se je rad ponašal. Zelo sem bil užaljen in ponižan, saj so sošolci takoj bruhnili v smeh in tako nevhvaležno poplačali mojo rediteljsko vneto v njihovo korist.

Učiteljice Zore Eržen ne bom nikdar pozabil. Nekega mrzlega jesenskega dne je prišla objokana v razred in ne da bi spregovorila besedico, napisala na tablo:

12. november 1920

Datum je uokvirila s kredo in še dalje jokala. Učencem ni povedala, zakaj se joče. Zavedali pa smo se, da gre za nekaj usodnega, strašnega za nas vse. Šele sčasoma sem se začel zavedati, da gre za datum Rapalske pogodbe, sklenjene pod pritiskom med tedanjo kraljevino SHS in Italijo. Ta si je z njo pri-

svojila Trst, Goriško, del Kranjske, Istro (brez Kastrin in otoka Krka), Zader in Lastovo, skupaj 9.200 kv. km. z 900.000 prebivalci, od tega okoli 600 tisoč Slovencev in Hrvatov.

Naročen sem bil na mladinski list Mladi rod. Zelo ponosen sem bil, ko se mi je posrečilo razrešiti rebus v obliki čebule, nad katero je v oklepaju čepel samoglasnik e. Rešitev je bila seveda »čebela«. Izredno sem bil srečen, ko sem v naslednji številki v zabavnem kotičku na platnici bral svoje ime med tistimi, ki so rebus pravilno razrešili in zato prejeli knjižno nagrado.

Spomin na avstrijski Trst? Malo. Kmalu smo se iz ulice Belvedere preselili v ulico Miramar št. 11, blizu že tedaj meni posebno znane sladoledarne Arnoldo. Številko 11 sta imeli dve stavbi; sprednja gosposka, zadaj pa proletarska, kamor ni nikdar posvetil žarek sonca. Zato smo se otroci (jaz, brat Stanko ter sestri Dragoslava in Darinka) radi igrali na hodniku pred gosposko hišo, kjer smo hodili marsikomu na živce in bili v napoto. Ne bi rekel, da je bilo to zaradi našega tekanja in igranja, več zaradi našega kričanja in vpitja v slovensščini. Tedaj še nisem poznal te alergije tržaških Italijanov glede slovenskega jezika. Vedel sem le, da nas niso imeli posebno radi. Moj mlajši brat se je nekoč med igranjem zaletel v krepkega gospoda, ki ga je prijel, stisnil med noge in ga temeljito prebunkal. Stanko je tedaj zbolel na božjasti.

Ko smo otroci nekoliko dorasli, smo si upali čez cesto, na prijetno vabeč pločnik, ki nepretrgoma sega od železniške postaje dalje proti Rojanu in še dalje do železniškega podvoza. Nam je za naše igre zadostoval trakt do Rojana. Pazljivo smo prenašali čez cesto naš otroški voziček, ki je bil skoraj tako velik kot kakšna kočija, v kateri smo se v diru prevažali do Rojana in nazaj. Pri tem pa smo se prorogljivo smejali prevzetnemu tramvaju, ki ga je sredi tračnic vlekel nadošljiv konjski par. Za varnost tega avtomatskega tramvajškega pogona je skrbel »fjaker« z vajetmi in bičem v levi roki, z desnico pa vedno pripravljen, da potegne za zaviralno ročico. Pomislite, kako smo se smejali, ko smo z vozičkom vedno prehitevali tramvaj!

O gojenju cvetače

Konec julija presajamo na stalno mesto najrazličnejše kapusnice in med temi tudi cvetačo. Navadno cvetačo sadimo na gredicah, kjer smo imeli kako drugo spomladansko zelenjavo. Te gredice prekopljemo in še enkrat pognojimo z dozorelim kompostom ali gnojem in pripravimo gredice tako, da na njih ne zastaja voda. Glede na čas dozorevanja razlikujemo poletne, jesenske in zimske cvetače.

Cvetača velja za zelo zahtevno povrtnino bodisi glede kakovosti zemlje kot glede vlage in hranilnih snovi. Cvetača ni zelo odporna proti nizkim temperaturam in v trenutku, ko pade temperatura pod ničlo, propadejo tudi zimske sorte. Cvetače navadno presajamo, ko imajo sadike tri ali štiri liste. Sejemo jih enkrat konec junija ali prve dni julija, ko pa se razvijejo v trolistne sadike — to je približno 30-35 dni kasneje — jih lahko že presajamo. Navadno jih posadimo na razdaljo 70 krat 70 cm.

Zadnje čase dobimo tudi sadike cvetač v posebnih platojih z zemljo okrog koreninskega sistema, kar bistveno vpliva na nadaljnji razvoj cvetače, ker sadika dejansko ne doživi nobenega stresa

pri presajanju. Pri presajanju moramo strogo upoštevati razdaljo med sadikami in vrstami, ker je od tega odvisna nadaljna rast te povrtnine, ki zahteva precej vlage in tudi dovolj hranljivih snovi. Seveda bomo morali sadike zaliti, še posebej, če smo presajali one z golo korenino. Že uvodoma smo rekli, da cvetača ne prenaša zastoja vode, je pa, podobno kot ostale kapusnice, hvaležna za redno zalivanje, še posebej, če je obdobje sušno.

Ko sadike začnejo poganjati, moramo nasad opleti in v tem primeru lahko primerno dognojimo z umetnim gnojilom, v katerem naj prevladujeta kalij in fosfor. Cvetača je hvaležna za pogosto rahljanje zemlje, saj to ugodno vpliva na prezračevanje tal in boljše razgradnjo mikroelementov v tleh. V nekaterih primerih, ko rastlina preveč divja, bomo sadike tudi osuli. Cvetača je še zlasti občutljiva za okužbe z golšavostjo, kakor tudi napad kapusove muhe. Pogosto pa se na cvetače naselijo tudi gosonice kapusovega belina, ki lahko povzročijo precejšnjo škodo. V tem primeru bomo proti tem gosonicam najbolje ukrepali tako, da jih proti pobiramo.

V Trstu sedež nove pravoslavne škofije

Sedež nove srbsko pravoslavne škofije za Italijo, Slovenijo in Hrvaško, je od nedelje v Trstu. Škof je postal metropolit Jovan, v pravoslavni cerkvi zelo ugledna osebnost. Slovesna umestitev je bila v nedeljo, 24. julija, v cerkvi sv. Spiridiona. Novega škofa Jovana je spremljal hannoverski škof Konstantin, dosedanja najvišja avtoriteta pravoslavnih vernikov v Trstu. Ta verska skupnost je bila namreč dolga leta pod vodstvom iz Hannovera.

Strah, da bi na slovesnosti prišlo do neredov, je bil odveč. V preteklih dneh je bilo sicer slišati glasove iz Beograda, ki so nasprotovali ustanovitvi nove versko-upravne enote, vendar je, na srečo, vse ostalo le pri besedah.

Na sliki: notranjost srbsko-pravoslavne cerkve sv. Spiridiona v Trstu (foto S. Ferrari)

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, števil. 157.
Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.
Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Član

Združenje periodičnega tiska v Italiji

Dozoreval sem in so tudi igre postajale zahtevnejše. Najraje smo se šli tolovaje in policaje. Pa tudi skrivali smo se radi. Naš dialog je tedaj že segal do trga pred postajo. Največji dosežek je tedaj za nas pomenil splezati na tron cesarice Elizabete in se skriti za njen hrbet. Pred postajo sta bila nekoč dva vrta. Prvi je še danes pred glavnim postajnim vhodom, drugega pa so precej okrnili pri gradnji stare avtobusne postaje. Spominsko obeležje cesarice Elizabete je stalo med drugim parkom in železniško postajo, nekaj metrov pred današnjo bencinsko črpalko. Ko so pred kratkim začeli govoriti, da bodo ta spomenik obnovili na prvotnem mestu, so razpoložljivi prostor takoj onesposobili s spremembo stare avtobusne postaje v gledališče Tripcovich. Kaže torej, da bodo dele razbitega Elizabetinega spominskega obeležja uredili v Miramarskem parku. Elizabetin spomenik naj bi stal poleg spomenika njenega svaka, mehiškega cesarja Maksimilijana.

Po petem letu slovenske osnovne šole v Rojanu je nastal problem, kako nadaljevati s študijem na srednji šoli. Slovenske gimnazije ni bilo. Ni pa bilo tudi sredstev, da bi me starši poslali študirat v Ljubljano. Odločili so, da me bodo vpisali na kako italijansko srednjo šolo. Pri tem je bilo odločilno dejstvo, da so me vpisali na najbližjo srednjo šolo. To je bila klasična gimnazija z licejem Dante Alighieri na trgu Panfili za pošto palačo in poleg evangeličanske cerkve. Dobro sem opravil sprejemni izpit. O mojem šolanju na tem liceju pa ste verjetno že dovolj poučeni. O tem sem se razpisal v svojih spominih na pisatelja Gianija Stuparicha, ki je bil na tem liceju vseh osem let moj profesor italijanščine in latinščine in obenem prav tako vseh osem let razrednik. Spomine na Gianija Stuparicha sem objavil ob stoletnici njegovega rojstva v obliki podlistkov, ki so izhajali v **Novem listu** od 25.2.93 do 24.6.1993. Pred maturo sem bil pozvan pred naborno komisijo. Spoznali so me za bolnega na pljučih zaradi suhega vnetja desnega zgornjega pljučnega vršička. Napotili so me na zdravljenje v protituberkulozni dispanzer, kjer so me zdravili z apneno vodo. Tako sem po maturi dočkal drugi poziv pred drugostopenjsko komisijo, ki me je prav tako spoznala za nesposobnega za vojaško službo. Medtem sem tudi napravil prošnjo za sprejem v šolo za rezervne oficirje v Palermu. Odklonjen sem bil kot **aloglot**, za katerega ta šola naj ne bi bila primerna. Aloglot je grda spakodranka iz grščine in pomeni »tujerodec«. Do tretjega pregleda pred naborno komisijo, kjer naj bi me končno priznali za sposobnega ali nesposobnega za vojaško službo, pa sem bil dolžan obiskovati predvojaške vaje. Obiskoval sem jih samo parkrat, ker so prišli pome karabinjerji. Medtem so mi ugodno rešili prošnjo na prefekturi za izdajo potnega lista, da bi se mogel zdraviti pri sorodnikih v Ljubljani. Na osnovi zdravniškega potrdila sem dobil potni list za en sam mesec. Trst sem zapustil poleti leta 1931. Vrnil sem se po 10 letih vkljenjen, in sicer pred vojaško sodišče kot

dezerter. Nisem se namreč odzval pozivu pod orožje leta 1933 z vabilom, naj bi z armado obnovljenega rimskega cesarstva vkorakal v osvobojeno Abesinijo...

Emigrant v Ljubljani

Oče mi je umrl leta 1926. Tedaj sem bil star 15 let. Obiskoval sem peti razred klasične gimnazije. Obdala sta nas beda in strah pred prihodnostjo. Ker sem že imel 14 let, so me hoteli vzeti v službo pri Živnostenski banki, kjer je delal oče, toda mati je hotela, da študiram dalje. Zato je prosila ravnateljstvo banke, naj namesto mene vzame v službo mojega mlajšega brata Stanjka, ki je pravkar končal nižjo srednjo šolo in ni hotel več študirati. Brat je dobil službo, toda češ par let so ga odpustili, ker se ga je lotila božjast. Medtem sem že bil v Ljubljani. Želel sem se vpisati na medicinsko fakulteto. Teta mi je dopovedovala, da me ne more pri tem podpirati, ker je študij medicine dolg in drag. Rekla mi je, da ji je moja mati naročila, naj ustrezem njeni želji in študiram za duhovnika. To sem odločno odklonil. Ker sem odklonil tudi tetino zahtevo, naj prosim za sprejem v Škofove zavode v Šentvidu pri Ljubljani, me je teta enostavno vrgla na cesto. Zdaj je nujen oklepaj.

Moja prva žena Francka se je rodila v Tunjicah pri Kamniku. Njen oče je bil kajzar in vrtnar v kamniški smodnišnici. Njegov brat je bil tudi vrtnar, vendar se je postavil na lastne noge. V Ljubljani je vzel v zakup veliko vrtnarijo v tedanjem nezazidanem prostoru med Nebotičnikom in Figovcem za stvarim nizkim stavbnim kompleksom trgovine z železnino Zalta. V tem kompleksu je stanovala moja teta in v pritličju imela lastno trgovino s cvetjem. Cvetličarna Nizza je dobro uspevala, zato je teta potrebovala pomoč. Vzela je v službo Francko in kmalu nato od njenega že ostarelega in bolnega strica prevzela tudi že omenjeno vrtnarijo. To je v tetinem imenu vodil njen brat Toni. Teta Fany in njen brat Toni sta bila moja strica po materini strani. Tako je prišla v moje življenje Francka, ki sem jo spoznal takoj po prihodu v Ljubljano. Ko me je teta vrgla na cesto, mi je Francka ponudila začasno zavetje v skladišču poleg cvetličarne, kjer je bila med cvetjem, zelenjem, preklami za vence in drugo ropotijo tudi zasilna postelja. Prvo noč v popolni svobodi, za kar sem teti Fany še najbolj hvaležen, sem prebil proti pričakovanju mirno, kajti zaupal sem samemu sebi. Prepričan sem bil, da bom kmalu dobil inštrukcije in tako lahko študiral. Zgodaj zjutraj je Francka potrkala na okno na stranski ulici, ki je z Dunajske ceste vodila proti Tivoliju, in mi skozi rešetko dala kovanec za 10 dinarjev: »Za prvo silo«, je rekla. Molče, vendar hvaležno sem vzel desetak. Dejal sem ji, da ji bom čimprej vse vrnil. To sem tudi napravil. Le prvi desetak sem ji za vedno ostal dolžan, kajti ohranil sem ga kot dragocen spomin. Ko sva se poročila, je že pozabila na moj dolg.

(Dalje)